

इतिवादः श्रूयते प्राप्यपुण्यकृतां लोकानिति शरीरजैः कर्मदोषैर्यातिस्थावरतां नरइति त्वया चोक्तं शाश्वतीरनुभूयार्तिमिति एतच्च कर्तृभोक्तृदेहभेदेन कृतनाशाकृताभ्यागमप्रसंगान्नसंगच्छतइति भावः संशयांतरमाह प्रोक्तं वेदोक्तं कर्मक्रियते जनैः तच्चानंतरक्षणएवपरोऽक्षमदृश्यं सन्नप्रकाशते अतः कर्मणो नष्टत्वात् तद्भोगोऽपि दुर्घटइति भावः ॥ ५९ ॥ प्रथमस्यैवोत्तरम् येनैवेति अव्यवधानेन कर्तृभोक्तृदेहविच्छेदं विना स्थूलदेहनाशोऽपि मनःप्रधानस्य लिङ्गदेहस्यानाशान्नोक्तदोषप्रसंगइत्यर्थः ॥ ६० ॥ लिङ्गदेहविशिष्टस्य भोक्तृत्वं स्वमदृष्टांतेन स्पष्टयति शयानमिमं जाग्रद्वेहं श्वसंतं जीवं तमुत्सृज्य तदभिमानं त्यक्त्वा आत्मनि मनसि संस्काररूपेणाहितं कर्म यथा भुंक्ते तादृशेन शयानदेहसदृशेन कर्मोपस्थापितेन देहेनान्येन वा पश्वादिदेहेन तथा लोकांतरेपीति भावः ॥ ६१ ॥ ननु भवतु नाम लिङ्गविशिष्टस्यानेन दृष्टांतेन भोक्तृत्वं कर्तृत्वं तु दानप्रतिग्रहादिषु स्थूलविशिष्टस्यैव दृश्यते तत्राह ममैते पुत्रादयः असावहं ब्राह्मणइति ब्रुवन् मनसा यद्यदेहं गृह्णीयात् तत्ततो देहाद्राद्धं सिद्धं कर्म पुमान् गृह्णीयात् येन कर्मणा अहंकारगृह्णीतेन पुनर्भवो भवति

इति वेदविदां वादः श्रूयते तत्र तत्र ह ॥ कर्म यत्क्रियते प्रोक्तं परोक्षं न प्रकाशते ॥ ५९ ॥ नारद उवाच ये नैवारभते कर्म ते नैवामुत्र तत्पुमान् ॥ भुंक्ते ह्यव्यवधानेन लिङ्गेन मनसा स्वयम् ॥ ६० ॥ शयानमिममुत्सृज्य श्वसंतं पुरुषो यथा ॥ कर्मात्मन्या हितं भुंक्ते तादृशेन तरेण वा ॥ ६१ ॥ ममैते मनसा यद्यदसावहमिति ब्रुवन् ॥ गृह्णीयात् तत्पुमान् राद्धं कर्म येन पुनर्भवः ॥ ६२ ॥ यथाऽनुमीयते चित्तमुभयैरिन्द्रियेहितैः ॥ एवं प्राग्देहजं कर्म लक्ष्यते चित्तवृत्तिभिः ॥ ६३ ॥ नानुभूतं क्वचानेन देहेनादृष्टमश्रुतम् ॥ कदाचिदुपलभ्येत यद्रूपं यादृगात्मनि ॥ ६४ ॥ तेनास्य तादृशं राजन् लिङ्गिनो देहसंभवम् ॥ श्रद्धस्वाननुभूतोऽर्थो न मनःस्पृष्टमर्हति ॥ ६५ ॥

अन्यथा जन्मानुपपत्तेः अतो अभिमतुर्मनो विशिष्टस्यैव कर्तृत्वमभिमानविषयस्य तु देहस्य पुत्रादिदेहवत् द्वारमात्रत्वमिति भावः ॥ ६२ ॥ यदुक्तं कर्मणो नष्टत्वा न्नामुत्र भोगइति तत्राह यथेति उभयैर्ज्ञानकर्मरूपैरिन्द्रियाणामीहितैः कदाचिच्चित्तवृत्तिभिश्चित्तमनुमीयते सत्यपि सर्वेन्द्रियविषयसंबन्धे युगपज्ज्ञानानुत्पत्तेः तदुक्तमक्षपादेन युगपज्ज्ञानानुत्पत्तिर्मनसो लिङ्गमिति एवं चित्तवृत्तिभिरपि पूर्वदेहजं कर्म लक्ष्यते तासामपि युगपदनुत्पत्तेः ॥ ६३ ॥ इतोऽपि कर्म लक्ष्यतइत्याह नानुभूतमिति द्वाभ्याम् अनेन वर्तमानेन देहेन क्वचकुत्रचिदपि यन्नानुभूतमनुभूतमनुपभुक्तमदृष्टं चाश्रुतं च यद्रूपं यादृगात्मकं यादृक्यत्पकारं च तत्कदाचिच्च स्वप्नमनोरथादिषु आत्मनि मनसि उपलभ्येत ॥ ६४ ॥ तेन हेतुनाऽस्य लिङ्गिनो वासनाश्रयस्य जीवस्य तादृशं तदनुभवादियुक्तं पूर्वदेहसंभवं श्रद्धस्वनिश्चयेन मन्यस्व न ह्यननुभूतोऽर्थो मनःस्पृष्टं मनसि स्फुरितमर्हति ॥ ६५ ॥